СВОБОДА

LIBERTY

ЧАСОПИСЬ ДЛЯ РУСКОГО НАРОДА ВЪ АМЕРИЦѢ И ОРГАНЪ „РУСКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА“

Рокъ VI. Мт. Кармель, Па. Четвергъ 8-го Вересня 1898. Число 36.

Календарь.

Вересень		
8	Ч.	Имена пр п.
9	П.	Мойсея преп., Августина
10	С.	+ Усѣк. Іоана хр. (постъ)
11	Н.	14. ПО СОШ. Александра
12	П.	Полож. пояса Б. гор.
13	В.	Н.ч. Индикта, Симеона
14	С.	Маманта, Іоана

Змѣстъ.

УВАГА.

Хотячи приступити до „Союза“ най посылають вступне и мѣсячне до касіера:

Mr. Kond. Kotanczyk
Box 127
SHAMOKIN, PA.

И увѣдомлять секретара пôдъ адресою:

Rev. Antony Bonczewsky
10 May Str.
ANSONIA, Conn.

Передчасна смерть, а довге житє

После научныхъ дослѣдôвъ, то кождый чоловѣкъ, що прійшовъ на свѣтъ въ нормальныхъ условинахъ житя, повиненъ жити сто лѣтъ. Розумѣе ся, що до сего вѣку може дожити лишь тогдѣ, коли анормальнй вôдносины и розличнй непріязнй вплывы гигієничнй и суспôльнй не перетнуть нитки житя.

Звѣстный въ науковôмъ свѣтѣ професоръ Егеръ, звернувъ увагу на довге житє нѣмецкого цѣсаря Вильгельма I. Той цѣсарь доживъ 92 року и якъ каже той ученый — не вмеръ вôнъ природною смертію зъ браку силъ зô старости, але наслѣдкомъ недуги, выкликанои запаленемъ внутрѣшныхъ органôвъ. Се доводить — каже Егеръ — що житє чоловѣка може бути довше якъ 92 роки, а що найменче може оно доходити до 100 рокôвъ.

А однакъ якъ не богато дожде такои глубокои старости! Старцѣ, що дожили 90—80—70 лѣтъ, суть великою рѣдкостію. Особенно мѣжъ робучими людьми, котрыхъ житє, повне журбы и мозольнои працѣ, не легко можъ дождатись такого явища.

Найбôльша смертельность помѣжъ дорослыми пануе по 50-ôмъ роцѣ. Ту каже той ученый професоръ, що капиталистичнй вôдносины можуть вкоротити те 50 лѣте до 45 або 40 лѣтъ. Вже нынѣ въ декотрыхъ заводахъ пересѣчна смертельность припадае въ 30-ôмъ роцѣ, а мѣжъ гутниками и друкарами навѣть помѣжъ 20—30 рокомъ. — Однакъ не лишь заводова праця вплывае на вкороченє людского житя, чимало людей вмирае зъ надмѣру працѣ и безроботя. Сухоты и недуги вôддыховыхъ органôвъ мабуть чи не найбôльшою причиною вчасной смерти.

Та не ино заводова праця вплывае уемно на житє чоловѣка; головныхъ причинъ треба шукати въ загальныхъ, нужденныхъ, житевыхъ условинахъ працюючои клясы. Пожива робôтника есть часто недостаточною и не вôдповѣдае потребамъ его нервôвъ, мозгу и мушкулôвъ, тыхъ необходимыхъ органôвъ працѣ. Робоча плата дуже часто не выстарчае, щобъ вôнъ мôгъ купити собѣ таку поживу, якои ему дѣйстно потреба. Жіе чимъ небудь — щадить — примирае зъ голоду и такъ поволи але певно зближае ся до могилы. А вмирае не наслѣдкомъ старости, але зъ браку силъ и надмѣру працѣ.

Гигієничнй и выховавчй условины дѣтей робôтникôвъ представляють намъ ще темнѣйшій образъ.

Завдяки вызыскови працѣ жѣнокъ по фабрикахъ и рôжнородныхъ магазинахъ, мати лишае часто 14 тыждневе дитя въ дома на ласцѣ старшихъ дѣтей, або чужихъ людей, а сама йде до працѣ. Зъ тои причины чимало дѣтей вмирае передъ третымъ рокомъ, а друга часть тыхъ дѣтей росте, але стаесь безсильными истотами, безъ вôдповѣднои скôлькости крови и силы мушкулôвъ. Тй дѣти, хочь и выростуть, то нѣколи не дожіють 70 року. Ихъ фізична конструкція и условины житя чинять ихъ слабосилыми истотами, котрымъ все и всюды потрѣбно лѣкаря.

Смертельность у пановъ-неробôвъ чотыри разы менша якъ у каменярôвъ, а три разы якъ у друкарôвъ, а на половину менша якъ у ткачôвъ и слюсарôвъ. Та управляюча кляса завдячуе се головно двомъ рѣчамъ, перше, що добре себе годуе, друге, що по фізичнôмъ руху, такъ потрѣбнôмъ кождому чоловѣкови, мае ще достаточный спокôй и выгôдный выпочинокъ. Праця у тыхъ людей есть простою забавкою, а неконечностю, зъ котрои треба жити и истнувати.

Тому то такй панки и ихъ пріятелѣ можуть жити довго, а если котрый зъ нихъ вмирае завчасу, то лишь зъ причины неморального, розпустного житя. — Бачимо неразъ, що тй люде въ 70 навѣть роцѣ выглядають свѣжо и здорово, пôдчасъ коли робôтникъ по 40 роцѣ житя стаесь часто недолужнымъ старцемъ зъ потовчеными костями або покалѣчеными членами.

Зайдѣмъ до шпиталѣвъ, а переконаемось про те наочно. Кôлько то молодыхъ, але нужденныхъ, блѣдыхъ людей приходить шукати порады у лѣкарôвъ, котрй ихъ нѣбы зъ добродѣйства мають лѣчити, а тымъ часомъ лишь ихъ затроюють. Для бѣдного робôтника нема лѣкарскои помочи — есть лишь милосердіе, а оно вказуе ему на холодну могилу. Такъ платить свѣтъ тымъ, що за свою працю майже нѣчо не жадають.

Дармограѣ мають виды довшого житя и удержаня — а робôтникъ мае передъ очима передчасну смерть.

ВѢСТИ ЗЪ АМЕРИКИ.

Зъ Olyphant. Pa.

Дня 27. августа вôдбувъ ся въ Олифантѣ, Па. баль зъ представленемъ театральнымъ, декламаціями и спѣвами, на доходъ мѣсцевои рускои церкви.

Баль розпочавъ ся, якъ звычайно, ще вôдъ полудня. Представленя театральнй, декламаціи и спѣвы о 8 год. въ вечеръ. Представленй були: комедійка Я. Луцика „Не жартуй зъ серцемъ“ и образокъ Ив. Боруха зъ житя галицкихъ дѣдôвъ „Дѣды.“ Кромѣ того хоръ вôдспѣвавъ пѣсню „Не згасайте“, а ученики тутешнои рускои школы вôддекламували кôлька стишкôвъ Руданьского.

Такъ представленя, якъ хоръ и декламаціи, выпали зовсѣмъ удачно. Въ першôй комедійцѣ брали участь п. Марія Мирмакъ и пп. М. Арданъ, Д. Лабовскій; въ другôй п. М. Мирмакъ и пп. М. Арданъ, Д. Лабовскій, Ив. Борухъ, М. Шостъ и Ив. Хома. Всѣ они вôдграли свои ролѣ, якъ не можь лѣпше, за що такожь зôстали надгороджені вôдъ публики рясными оплесками. Не менче удачно выпавъ и хоръ пôдъ дириґентурою п. Ив. Боруха. Хлопцѣ Ив. Свала, П. Мацѣйовскій и М. Голодъ, декламували такожь дуже добре, тôлько може не досить гогосно.

Взагалѣ цѣлый вечеръ выпавъ добре. Люде забавились прилично, розвеселились троха, а може и научились дечого, бо трудно заперечити, щобы вечеръ проведеный въ той спосôбъ не мавъ хочь якого-такого додатного вплыву на его участникôвъ. Длятого бажанемъ нашимъ було бы, щобы тй, що занимались приготовленями до вечера въ Олифантѣ, старались и дальше въ тôмъ напрямѣ працювати и уряджували такй вечерки якъ найчастѣйше, а такожь заохочували и притягали до участи въ нихъ ще другихъ людей, що стояли доси на боцѣ. Бажанемъ нашимъ було бы такожь, щобы вечерки такй уряджувано по другихъ нашихъ плейзахъ, где тôлько то можливе, бо они могуть досить много доброго помѣжъ людьми зробити.

Очевидець.

Зъ Mayfield, Pa.

Мало мы ще маемо такй кольоніи, щобъ Русины брали такожь живу участь въ политицѣ. Суть такй мѣсцевости, де мешкае досить нашихъ рускихъ робôтникôвъ, а якъ до того додати другй славяньскй народности, то всѣ опи сполучеными силами могли бы повыбирати самыхъ своихъ урядникôвъ, але що-жь зъ того, коли нема мѣжь згадаными робôтниками, згоды, нема єдности, а кождый жіе своимъ Богомъ. Розумѣе ся, що зъ того користають англицкй политикеры, хапають нашихъ людей на розличнй обѣцянки, а коли вже на ихъ стане, тогдѣ смѣють ся зъ насъ въ кулакъ и анѣ на насъ глянути не хотять.

Пôдъ тымъ взглядомъ у насъ въ Mayfield, Pa. трохи вôдмѣннѣйше. Правда и у насъ знайдуть ся хрунѣ, що за пиклянку пива продасть свôй голосъ, але такихъ дуже мало, бо загально всѣ руски робôтники держать ся купы и черезъ те мы що року захоплюемъ для себе якійсь урядъ. Примѣромъ того року наслѣдкомъ нашои солідарности, выбрали мы за делегата до повѣту Теодора Вахну, а Петро Корба ставъ инспекторомъ при выборахъ. Въ самôмъ нашôмъ мѣстѣ Ал. Шлянта бувъ за концельмена, но вôнъ есть теперь и почтаромъ. Беручи живу участь въ политицѣ, нашъ народъ чимъ разъ бôльше приходить до самопознаня, що его доля зависить вôдъ него самого и хочь намъ де-що не вдасть ся, то мы не упадаемо на духу, а мѣркуемо надъ тымъ, въ чôмъ мы змылили и якъ намъ вôдъ теперь поступати треба. Єдностію и згодою поборемо неодно и по кажемо свѣтови, що и мы руски робôтники дозрѣлй и потрафимо брати живу участь въ управѣ того краю.

Майфильдскій горожанинъ.

ВѢСТИ ИЗЪ СТАРОГО КРАЮ.

Якъ звѣстно читателямъ, въ тôмъ роцѣ ювилейнôмъ припадае мѣжъ иншими ювилеями такожь 50-лѣтный ювилей панованя цѣсаря австрійского. Въ такихъ хвиляхъ народы звыкли высылати цѣсареви гратуляційнй письма, такъ званй адресы, въ котрыхъ по-при свои благожеланя складають такожь свои жаданя и потребы. Такъ само зробивъ галицкій польскій соймъ, що уважае себе единымъ правнымъ и правдивымъ представителемъ цѣлого населеня краевого. О той адресѣ мы вже споминали своего часу и сказали, що тй бажаня польскихъ панкôвъ суть закрѣпощенемъ иншихъ верствъ краевового населеня взагалѣ, а Русинôвъ яко народу въ особенности. А що за тою адресою голосувало пять рускихъ новокурсникôвъ, котрй зъ народомъ рускимъ зôрвали, то польско-шляхоцкй шматы кричали на все горло, що тй жаданя, выраженй въ соймовôй адресѣ, суть жаданями цѣлого краю. Тымчасомъ то брехня. Народъ рускій въ галицкôмъ соймѣ выразно запротестувавъ устами свого независимого посла: д-ра Окуневского. Русины въ жаденъ спосôбъ не могуть згодити ся на такй жаданя польскихъ панкôвъ, якъ: розширенє галицкои автономіи, збôльшенє власти сойму, привернене посередныхъ выборôвъ и т. д., бо знають чимъ то пахне. Пару десятокъ лѣтъ конституційного житя, котрй прійшло ся Русинамъ пережити середъ верховодôвъ польскои шляхты, дали ся добре въ знаки

(Продовженє на другôй сторонѣ).

КОМЕДІЯ ПОМЫЛОКЪ.

Оповѣданє зъ американьского житя

Генрика Сѣнкевича.

Лучило ся се передъ пяти, чи шести роками, якъ въ однôй мѣсцевости провинціи Марипоза вôдкрыто жерела нафты. Незмѣрнй зыски, якй приносять такй копальнѣ въ Невадѣ и по другихъ стейтахъ, знадили всейчасъ кôлькохъ пôдпріемцѣвъ и они заложили компанію въ цѣли выпомпованя нововôдкрытыхъ жерелъ. Спроваджено рôжного рода машины, помпы, пôдоймы, драбины, бочки, бочôвки, сверлы и резервоары; побудовано помешканя для робôтникôвъ, окрещено мѣсцевôсть: „Struck Oil“, и наразъ зъ мѣсцевости, що ще недавно свѣтила пустынею, перетворилось нѣбы мѣсточко зъ 10 домами и кôлькома сотками робôтникôвъ.

По 2 лѣтахъ вже называесь „Struck Oil City“. Та и дѣйстно було се „city“ въ цѣлôмъ значѣню того слова. Пропущу лишь те взяти пôдъ розвагу, що въ тôмъ мѣстѣ вже мешкали: швець, кравець, столяръ, коваль, рѣзникъ, а навѣть и докторъ, котрый бувъ колись голяромъ у Франціи — на всякій спосôбъ бувъ вôнъ рôвно не шкôдливый, якъ и дурный, що вже у американского „доктора“ можъ назвати вельми вдоволяючимъ.

„Докторъ“ бувъ, якъ звычайно по малыхъ мѣсточкахъ заразомъ и аптикаромъ и почтаромъ отже мавъ потрôйну практику. Зарôвно якъ и докторъ, бувъ вôнъ такожь не шкôдливымъ аптикаромъ, бо въ его аптицѣ можна було дôстати лишь двое лѣкарствъ: цукровый сырупъ и „rhabarber“. Звычайно говоривъ сей спокôйный и добродушный старецъ до своихъ пацієнтôвъ слѣдуюче:

— Вамъ нема чого бояти ся моихъ лѣкôвъ. Я маю звычай, якъ тôлько подаю лѣки хорымъ, кождого разу и самъ таку саму дозу заживаю; бо пацієнты думають собѣ: если лѣки менѣ здоровому не шкодять, не можуть и хорымъ пошкодити. Чи-жь се не справедливо?

— Зовсѣмъ справедливо — вôдповѣдають успокоенй горожане, котрымъ въ жаденъ спосôбъ не могло прійти на гадку, що обовязкомъ доктора есть не тôлько хорому не шкодити, але ему и помочи.

Панъ Даконвіль — такъ называвъ ся докторъ — вѣривъ особливо въ чудеснй уздоровляючй свойства рабарберу. На мітингу здоймавъ вôнъ часто капелюхъ и звернувшись до публики вôдзывавъ ся:

— Мои панѣ и панове! Переконайте ся, якимъ чудеснымъ средствомъ есть рабарберъ. Я рахую собѣ нынѣ 70 лѣтъ: сорокъ лѣтъ я щодниньы уживавъ сего олѣйку — анѣ одного сивого волоска не побачите вы на моей головѣ.

Панѣ и панове мали знову спосôбность поглянути на голову доктора, на котрôй взагалѣ не було нѣ одного волоска; его голова могла йти въ заводы о лисину зъ найчистѣйшимъ колѣномъ.

Зъ часомъ почало „Struck Oil City“ сильно взростати. По двохъ лѣтахъ вже перетинала мѣсто колѣя. Мѣсто пишалось своими выбраными урядниками. Загально любленый и поважаный докторъ оставъ выбраный судіею, яко представитель интеллігенціи; швець польскій жидокъ Mr. Davis, справовавъ урядъ шефа поліціи, котрого персоналъ складавъ ся зъ самого шефа въ въ его особѣ. Побудовано школу, котрои управу поручено однôй паннѣ зъ передъ историчныхъ часôвъ, котрôй побудовано и першій готель, пôдъ назвою: „United States Ho'el.“

„Busines“ зъ часомъ сильно ожививъ ся. Продукція нафты приносила прекраснй зыски. Не могло уйти загальнôй увазѣ, що Mr. Davis урядивъ въ своимъ вôкнѣ таку шевску выставу, якои и въ Санъ Франциско годѣ бы було подыбати. На найблизшôмъ мітингу подяковали торжественно зôбранй горожане шевцеви за украшенє мѣста, а Mr. Davis зô скромностію высокого урядника мѣста, вôдповѣвъ: „Thank you!, Thank you! и при тôмъ бувъ глубоко зворушеный.

Але тамъ де судія и шерифъ знаходять ся, тамъ мусять бути и процесы. Тотй вымагають писанины, а писанина знову вымагае паперу, длятого на розѣ „Coyotes S reet“ и IX. Avenue заложено „stationery“, то значить складъ паперу. Тамъ такожь можь було дôстати политичнй часописи и каррикатуры, якъ Грантъ въ хлопскôй одежи доѣтъ корову, котра мала представляти Сполученй Державы.

Та то ще далеко не всьо. Американске мѣсто не може безъ газеты жити. При кôнци другого року появилась въ „Struck Oil“ газета „Saturday Weekly Review“, котра точно стôлько мала предплатникôвъ, кôлько було въ „Struck Cil City“ мешканцѣвъ. Редакторъ тои газеты бувъ заразомъ складачомъ, друкаромъ, крутивъ корбою, бувъ адміністраторомъ, експедиторомъ и кольпортеромъ. Той послѣдный обовязокъ приходило ему сповняти найлекше и найточнѣйше, бо вôнъ маючи коровы, мусѣвъ и такъ кождого ранку молоко розносити по своихъ костомерахъ. Однакожь то молоко не вплывало зовсѣмъ на его независимй переконаня. Его політичнй статѣ звычайно починались бôльше менше такими зворотами: „Если-бъ нашъ негôдный президентъ Сполуч. Державъ схотѣвъ бувъ послухати нашои рады, котру мы ему удѣлили були въ послѣднôмъ числѣ нашои газеты и т. д.“

Якъ мы отже бачимо нѣчого не хибувало въ благословенôмъ градѣ „Struck Oil.“ По-при тôмъ пановавъ райскій супокôй въ мѣстѣ, бо робôтники занятй выдобуванемъ нафты не мали звычаю, якъ то дѣе ся въ угльокопахъ, страйковати, робити галабурды — они взагалѣ вызначали ся добрыми обычаями. Не було чувати за якусь біятику, а про лінчованє и чутки не було; тай зъ того выплывавъ миръ и тишина и оденъ день бувъ подôбный до другого, якъ двѣ кроплѣ воды.

Раненько кождый йшовъ до свои роботы и до свого бізнесу, а вечеромъ палили спокôйнй горожане свое смѣтя на улици. Якъ лучивъ ся якій мітингъ, то всѣ громадою збирались на ту увеселяючо-поважну забаву, а опосля засыплявъ кождый сномъ блаженного въ надѣѣ, що на слѣдуючій вечеръ буде мôгъ знову свое смѣтя на улици спалити.

Шерифъ мавъ одинокій клопôтъ, бо не мôгъ вôдзвычаити горожанъ зъ того брыдкого налогу, стрѣляти пôдъ вечеръ перелѣтаючй дикй гуси. Мѣстовй розпорядженя взбороняли стрѣлянє на улици. „Если-бъ то було яке мале дрантиве мѣсточко“, думавъ шерифъ, „не вартало бъ нѣчого говорити, але въ такôмъ великôмъ мѣстѣ, піфъ! паффъ! піффъ! паффъ! то вже справдѣ не красно.“

Горожане слухали, кивали головами и вôдповѣдали: „O yes!“ Але якъ тôлько повечерѣло и

„SVOBODA“
(LIBERTY.)
Weekly Paper.

The only Russian political Newspaper published in this Country; circulating in all parts of the United States and Canada, wherever the Russian language is spoken and is the best advertising medium.

Published every Thursday at Mt. CARMEL, PA. by the „SVOBODA“ Publishing Co.

All comunications should be addressed to:

„Svoboda“
Mt. CARMEL, PA.
P. O. Box 13.

Предплата рôчна 2.00
До старого краю........ 3.00

Всѣ дописи и грошѣ просимъ высылати пôдъ адресу:
To „SVOBODA“
P. O. Box 13. — Mt. CARMEL, PA.

НАША ГАЗЕТА ВЫХОДИТЬ ЩО ТЫЖДНЯ ВЪ ЧЕТВЕРЪ.

Entered the post office at Mt. Carmel, Pa. as second class mail matter.

(Продовжене зъ стороны першои)

и суть найлѣпшою школою для руского хлопа.

Згодити ся на жаданя панкôвъ значило бы тôлько, що зречи ся и такъ нужденныхъ правъ, якй дае конституція австрійска и цѣлкомъ здати ся на ласку панôвъ-шляхтичôвъ. Отже народъ рускій, щобы завдати брехню адресѣ польского сойму и представити цѣсареви правдивый станъ, положене и свои бажаня, мусѣвъ выслати осôбну адресу. И власне таку адресу, заосмотрену пôдписами представителѣвъ всѣхъ полѣтичныхъ товариствъ въ краю и пôдписами визначныхъ осôбъ всѣхъ становъ, выславъ минувшого мѣсяця. Въ руской адресѣ есть змальованый станъ руского населеня въ правдивôмъ свѣтлѣ и выписанй ясно жаданя.

Подѣлъ Галичины на польску и руску часть, ограниченѣ власти панôвъ, заведене безпосередныхъ загальныхъ выборôвъ, знижене податкôвъ, заведене справедливости по судахъ и рôвноправности въ школахъ и урядахъ, реформа застарѣлыхъ шкôльныхъ уставъ, ухасклене селянъ засудженыхъ въ торôчныхъ полѣтичныхъ процесахъ за выборы и т. д. суть головными жаданями рускои адресы, чого Русины домагають ся не вôдъ нынѣ.

Цѣкавй мы, що скаже на те старенькій цѣсарь, отримавши двѣ адресы зъ одного краю, а що польскй шляхтичѣ и ихъ публичнй „смародиделка?!“

Руско-польскй вôдносины въ Галичинѣ остатними часами заострили ся и зачинають прибирати новну форму національнои борбы, котра е неминуча и не скоро скôнчить ся. Народъ рускій, що збудивъ ся зô сну, домагае ся своихъ правъ и справедливости на всѣхъ полахъ, а польско-шляхоцкй верховоды, що захопили всьо въ свои руки, не хочуть узнати справедливыхъ жадань Русинôвъ. Найвыразнѣйше зарысувала ся національна борба на пунктѣ рôвноправности рускои бесѣды. Майже въ усѣхъ деканатахъ на соборчикахъ деканальныхъ и деякихъ громадахъ ухвалено, щобы до властей и урядôвъ не писати инакше и не прiймати иншихъ письмъ вôдъ тыхъ-же властей, якъ тôлько писаныхъ въ рôдной мовѣ.

Такихъ ухвалъ не було-бы потрѣбно, сли бы урядники тримали ся правъ конституцiйныхъ, але що они суть урядниками не австрійскои державы, але австрійскои Польщи, отже уставы австрійскои конституцiи мало що ихъ обходять.

Станъ вымковый въ заходной Галичинѣ ще тревае. Жиды и паны кажуть, що имъ зъ тымъ добре. И справдѣ, першй захоплють ся вызыскуваючо и выкористують станъ облоги на свою корысть для большого вызыскуваня хлопа, а другй стараютъ ся придавити своихъ полѣтичныхъ противникôвъ. Кара всѣхъ засудженыхъ въ часѣ стану вымкового выносить 500 лѣтъ вязницѣ, а що коштуе грошей и терпѣнь, то не вгадавъ бы. — До чого то допровадила польско-шляхоцка господарка!

Гигіена або наука о здоровлю.

Подае Д-ръ С. БЛЮМБЕРГЪ.

(Дальше).

Пожива и еѣ значенье для организма.

Найважнѣйшй елементы, безъ котрыхъ чоловѣкъ не мôгъ бы жити суть: 1) вода, 2) сôль, 3) бѣлко, 4) крохмаль, 5) товщь. Однакъ не треба думати, що всѣ тй ингредіенцiи однаково потрѣбнй для пôддержаня житя. Найпотрѣбнѣйшй, безъ котрыхъ организмъ не мôгъ бы зовсѣмъ иснувати суть: вода, бѣлко и сôль; менше важнй: крохмаль и товщь. Та найздорôвша и легко стравна пожива мѣшана т. е. така, котра зложена зъ усѣхъ тыхъ ингредіенцiй. — Розберемо теперь поодиноко тй части и вкажемо на ихъ поживность и стравность.

На чолѣ всѣхъ рѣчей до ѣдженя стоить молоко и тому зачиемо вôдъ него. Именно молоко есть одинокою поживою, котре мѣстить всѣ згаданй ингредіенцiи т. е. воду, бѣлко, сôль, цукоръ и товщь. До того треба додати, що молоко, будучи въ плынномъ станѣ, легко стравлюесь и скоро всякае въ лимфу и кровь, не обтяжуючи жолудка и кишокъ. Ось чому молоко такою важною и здоровою поживою, котрою можна жити безъ помочи всякихъ другихъ рѣчей до ѣдженя. — Кождый знае, що дѣти жіють рôкъ и два однымъ лишь материньскимъ молокомъ и зъ того розвиваютъ ся, ростуть, не потребуючи зовсѣмъ другои поживы. Та не лишь дѣти а и дорослй пôдчасъ розличныхъ недугъ державъ ся выключно на молочной дiетѣ недѣлями а то и мѣсяцями, а жиють и приходять до здоровля.

На другôмъ мѣсци по молоцѣ по важности въ поживѣ стоить мясо. Оно мѣстить въ собѣ бѣлки, воду, сôль, цукоръ и товщь, но не мѣстить крохмаля и тому однымъ мясомъ живити себе не можна и доводить ся доповняти мясну поживу хлѣбомъ и бульбами. Треба ще запримѣтити, що такъ якъ мясо мае въ собѣ богато бѣлка, зъ котрого головно складае ся наша кровь, безъ котрои немыслима анѣ одна житева функція въ нашôмъ организмѣ; мы мясну поживу вприписуемо головно малокровнымъ. Що до мясъ, то не всѣ они однаково поживнй и стравнй. И такъ: волове мясо больше поживне но менше стравне чимъ теляче або птиче, якъ курка, качка, голубъ и т. д. Ось чому людямъ недужимъ на жолудокъ приписуемо все теляче або куряче мясо, хочь и не такъ поживне якъ волове, но легче стравне и не обтяжае жолудка.

Нижше я приведу читателямъ таблицю, котра вкаже намъ наглядно, кôлько жолудкови потреба часу для переварюваня розличныхъ стравъ. На третôмъ мѣсци въ поживѣ стоить яйця. Они подобно мясови, складають ся зъ бѣлкôвъ, воды, солей и невеликои скôлькости цукру и товщу, но не мають крохмаля.

Принято, що 2 яйця по поживности рôвнають ся пôвъ фунтови мяса. Що до стравности яецъ, то мягкй яйця скорше стравнй чимъ твердй.

На четвертôмъ мѣсци въ поживѣ стоить хлѣбъ и бульба. Но они мѣстять въ собѣ головно крохмаль и воду и не мають зовсѣмъ бѣлкôвъ, а зъ тои причины живити ся лишь хлѣбомъ и бульбами — шкôдно, бо организмъ стае малокровнымъ и слабымъ, жолудокъ дуже розстроюесь и лихо травить, а чоловѣкъ дуже легко пôдлягае розличнымъ недугамъ. Якъ мримѣръ можу вказати читателямъ на Ирляндію, де завдяки убожеству мешканцѣвъ того острова и дорожни мяса и молока, люде живять ся головно бульбами и хлѣбомъ и сотки людей умирае рôчно вôдъ обезсиленя наслѣдкомъ скупои поживы.

Зъ рослинныхъ рѣчей можу еще вказати читателямъ на горохъ, котрый мѣстить въ собѣ бѣлки и крохмаль и досить поживный, но, завдяки своѣй лупинѣ, лихо переварюесь въ жолудку и розстроюе его и тому то не добре живити ся лишь самымъ горохомъ або забогато его ѣсти. Розличнй ярины такожь поживнй, бо мѣстять въ собѣ крохмаль, воду и соки, но лихо стравнй и въ больштôй скôлькости навѣть шкôднй. Овочѣ, особенно варенй въ видѣ компотôвъ, если принимати ихъ въ невеликôй скôлькости, помагають, завдяки своимъ сокамъ, стравности и поживы, но, если ихъ досить зъѣсти, розстроюють жолудокъ и кишки и дуже шкôднй. Хочу ще сказати кôлька слôвъ о сырѣ. Сыръ — завдяки своимъ бѣлкамъ, хочь и поживный, но тяжко стравный и тому не треба его дуже ѣсти.

Взагалѣ можна сказати, що найздоровша пожива, то мѣшана, то есть пожива складаюча ся зъ розличныхъ зъѣстныхъ рѣчей рôвночасно якъ примѣромъ, молока, мяса, яецъ, хлѣба, бульбъ, овочѣвъ и розличныхъ яринъ, при чôмъ для лучшои стравности поживы, важнымъ условіемъ не переповняти занадто жолудка, а ѣсти кождои стравы въ мѣру. Лучше не доѣсти якъ забогато зъѣсти.

(Дальше буде).

Малый фейлетонъ

„ЗЕМЛЯ РЕЧЕ.“

Надъ широкимъ лѣсомъ полемъ, полукôпками пшеницѣ, вôдпочиваючою машиною, залягла тужлива тишина лѣтна.

Тамъ далеко крôзь заслону мракъ затремтѣло свѣтло зôрокъ, мовь нѣме доброначь, шлють вечѣрному вôддыхови землѣ. Здовжь нивы клубить ся мрака, осѣдае роса и зъ вѣтромъ несе пахучій вôддыхъ скошеного стерниска.

О полукôпокъ пшеницѣ спертый, стоить неподвижно утомленый жнецъ.

Сильне его тѣло, не могло ще утихомирити ся по довгôй, тяжкôй роботѣ; розбурхана, кипуча душа, не дае заснути.

Зô зболѣлои душѣ его выхоплюють ся слова:

„Нема въ тôмъ правды — такъ якъ оно е. — Въ тôмъ не може бути правды. Чи се справедливôсть, щобы сотки працювали на одного? Се не може такъ бути, щобы одинъ мавъ бôльше, якъ сотки другихъ!

„Се не може бути! щобы земля котру мы орали, котру мы засѣяли, котру мы зжали, щобы она такожь, не була наша!

„Се не може бути!“

„Чому пшеницю одинъ лишь зносить до свого шпихлѣра, коли сотки цѣлый рôкъ коло тои землѣ тôлко напрацювали ся?

„Намъ дае вôнъ лишь частину — малу, дрôбоньку, нужденну частину!

„Дае намъ частину зъ того що наше! Бо оно до насъ належить — до мене и до насъ.

Я знаю, що мое тѣло мае право мати сей хлѣбъ, не его котре розказувало, але мое, котре працювало!

„Тѣло стокъ людей не бути рѣчею одного; за симъ мусить укривати ся страшне якесь обманьство — велике старе обманьство!

„Нема менѣ зъ усѣмъ тымъ спокою!

„Дарма що они мовлять, що земля до него належить що могла бы до него належати — до него одного... Дарма! Не вôнъ коло неи ходить не вôнъ гаруе надъ нею: чомужъ она его?

„И чому нѣколи не верне ся менѣ моя праця, чому все лишь частина, мала, дрôбонька частина?

„Ты вѣчна, сьвята мати земле — тожь не кождый зъ насъ твоя, тобѣ рôвно люба дитина? То и ты одному лишь нѣжна мати, а сотни иншихъ лишь мачоха? Чи не скорше всѣ мы твои дѣти, мы що приросли до твоеи скибы, але якъ разъ тй котрй тебе нѣколи не знали? Чи ты меньше любишь твои слуги якъ твоихъ панôвъ?

„Мы дôстали самй обгрызенй кости, або и нѣчо. Намъ дали одну неволю, вѣчный гнетъ; мы даемо тобѣ наше тѣло а ты все насъ вôдтручуешь, даровуешь твои овочѣ одинокôй любôй дитинѣ твоѣй. Отже и ты, могуча Мати Земле и ты гнешь ся передъ панами? Чи и у тебе нема вже правды? Нема рôвности?

„И земля не справедлива, и земля — и она лиха мати!

* * *

А земля загомонѣла и рече своѣй рыдаючой дитинѣ. А слово еѣ, якъ грôмъ рокоче, грôмко лунае, гомонить широко, далеко!

„Я могутна, велика, свята Мати Земля. Хто посмѣвъ сказати, що Богъ лишь до него належить, або що сонце его власнôсть? Хто такій зухвалый, що мене назвавъ своею власностію?

„Що за смѣлôсть пошматкувати безсмертне мое тѣло на куснѣ и казати: Сей кусень мôй?

„Смертельный сынъ чоловѣчій, зъ пороху и попелу сотвореный, порохомъ и попеломъ вертае въ мое нутро на вѣчный супочинокъ; якій смѣльчакъ може сказати, що земля зъ котрои вôнъ улѣпленый и до котрои вôнъ верне порохомъ, що та земля его?

„Людинѣ належить ся пôтъ его чола.“ Коли вôнъ по тяжкôй роботѣ перлами скочуе ся зъ твого чола, я прiймаю тй краплѣ поту и вôддаю ихъ назадъ твому тѣлу яко зерно пшеницѣ. Зерно пшеницѣ, то крапля поту твого чола.

„Твôй пôтъ чоловѣче, се твоя власнôсть, але земля не твоя. И рôкъ у рôкъ вертаю тобѣ плôдъ твого поту — вертаю рôвно кождому зъ васъ.

„И якъ довго люде не зрозумѣють того, такъ довго не буде щастя мѣжь вами. Не буде щастя нѣ пôдъ стрѣхою, нѣ въ паньскôй палатѣ.

„Що вы нужденнй червы, поробили мѣжь собою панôвъ и рабôвъ, се ваше дѣло! а менѣ не мутѣть святого спокою мого. Я могуча, земля, всѣхъ людей, всѣхъ людей грôбъ.

* * *

Замовкъ громовый голосъ землѣ и успокоила ся зболѣла душа людины.

„Такъ, такъ! Оденъ чоловѣкъ може панувати надъ другимъ, хитрый надъ простодушнымъ, але нѣхто не

зъ гôръ почали надтягати шнуры гусей змѣряючи до океану, забувъ кождый свое приречене, хапавъ за стрѣльбу и почалась опять жива весела стрѣлянина.

Правда, Mr. Davis, мôгъ кождого покликати передъ судію, а сей мôгъ на кождого наложити закономъ назначену грошеву кару, однакъ не треба ту забувати, що винуватй заразомъ були и пацієнтами доктора, а у шерифа знову куповали черевики, отже рука руку мые и одна другôй кривды не робить.

Впрочѣмъ, якъ вже сказано, панувавъ въ „Struck Oil City“ такій супокôй, якого и въ небѣ не подыбаешь. Та и тымъ золотымъ часамъ прійшовъ гôркій конецъ.

Властитель однои гросернѣ запалавъ смертельнымъ гнѣвомъ до властительки другои гросернѣ, а та вôдповѣдала свому противникови ненавистію зъ цѣлого серця.

Здаесь не буде злишнымъ при отсѣй нагодѣ пояснити, що треба розумѣти пôдъ гросернею въ Америцѣ. Гросерня есть купецка лавка, сказати-бъ корѣнный склепъ, въ котрôмъ всьо можливе можна дôстати. Тамъ продають: муку, капелюхи, циґары, ґузѣки, рыжь, сардинки, сорочки, солонину, отрую на щурѣ, блюзы, споднѣ, мѣдянй товары, шкла до лямпъ, сокиры, цвібакъ, тарелѣ, паперовй ковнѣрики, сушенй рыбы, словомъ, всьо, що цивілізованый чоловѣкъ потребуе. Початково була лишь одна така гросерня въ „Struck Oil City.“ Властителемъ тои першои гросернѣ бувъ Нѣмецъ зъ Прусъ Гансъ Каше. Бувъ се флеґматичный панокъ — може въ 30 роцѣ житя; въ его головѣ сторчало двое безбарвныхъ оченятъ, бувъ собѣ, если вже не казати грубый, то добре годованый, ходивъ все безъ камізельки, тôлько въ сорочцѣ (були и споднѣ) и тримавъ вѣчно файку въ зубахъ. По англійски знавъ вôнъ на стôлько, що ему до его „бізнесу“ потреба було. Вôнъ все обурювавъ ся на се, якъ може Нѣмецъ послуговатись иншою бесѣдою, крôмъ нѣмецкои и бувъ вкôнци того сильного переконаня, що не вôнъ мае учити ся по англійски, але Американцѣ по нѣмецки. Интересъ провадивъ вôнъ впрочѣмъ незлый, такъ що вже по першôмъ роцѣ говорили собѣ люде въ „Struck Oil City“: „вôнъ вже кôлька тысячь долярôвъ вартный.“

Несподѣвано заложено другу гросерню.

И дивна рѣчь! Першу гросерню провадивъ Нѣмецъ, а другу гросерню провадила Нѣмкиня. Кунеґунда и Едвардъ — Едвардъ и Кунеґунда! Вôйна всейчасъ розпочалась мѣжь ними, а она почалась вôдъ того, якъ панна Найманъ, або, якъ она любила себе называти: Нюменъ, дала гостинне приняте и поставила на стôлъ лакôтки, спеченй зъ муки примѣшанси зъ содою и алюномъ. Було-бъ се ѣй дуже зашкодило въ очахъ горожанъ, если-бъ она не була свѣдками доказала, що та мука походить зъ гросернѣ Ганса Каше, бо еи власна ще не була розпакована. Та выйшло зъ того, що Каше ставъ злобнымъ интриґантомъ, котрый вже на вступѣ хотѣвъ бѣднôй дѣвчинѣ пошкодити. Впрочѣмъ можь було зъ горы предвидѣти, що мѣжь обома сторонами повстане суперництво, але щобъ оно ажь до завзятои особистои борбы допровадило, того вже нѣхто не надѣявъ ся.

Та ненависть прибрала въ короткôмъ часѣ величезнй розмѣры. Примѣромъ Гансъ паливъ лишь тогды свое смѣте, якъ вѣтеръ дувъ въ сторону гросернѣ Miss Newman, такъ, що увесь дымъ заходивъ въ еи гросерню. Miss Newman не называла нѣколи инакше Ганса якъ „Dutchman“, чимъ вôнъ чувъ ся страшенно обидженымъ.

Зъ початку смѣяли ся люде зъ нихъ обохъ, тымъ бôльше, бо жадне зъ нихъ не умѣло по англійски; поволи, поволи почались творити двѣ партіи ганзіотôвъ и нюманніотôвъ, котрй глядѣли зъ остра на себе, що для републики „Struck Oil City“ наносило велику шкоду и въ будучинѣ можна було сподѣватись поважныхъ запутанинъ. Mr. Davis, быстроумный політикъ, намагавъ ся жерело лиха въ початкахъ затамовати и старавъ ся Нѣмця зъ Нѣмкинею погодити. Часто лучало ся, що вôнъ ставши на серединѣ улицѣ, поважно промовлявъ до нихъ въ ихъ рôднôй мовѣ:

— Пощо вамъ мѣжь собою сварити ся? Чи-жь вы не купуете чоботъ у одного и того самого шевця? Я маю теперь власне на складѣ такй, якихъ и въ цѣлôмъ Санъ Франциско не дôстанете.

— Дарма такому чоботы захвалювати, котрый незадовго буде зовсѣмъ безъ чобôтъ ходивъ! — вôдрѣзала злобно Нѣмкиня.

— Я немаю звычаю за помочію нôгъ выробляти собѣ кредиту! — вôдпаливъ флеґматично Гансъ.

Треба знати, що Miss Newman мала дѣйсно хорошй ноги — отже такій панокъ наповнивъ еи серце непогамованымъ гнѣвомъ.

Навѣть на мітингахъ почали вже горожане розтрясати справу Ганса и панны Нюменъ; — а понеже въ Америцѣ мужчина въ спорѣ зъ женщиною все мусить програти, бôльша партія була по сторонѣ панны Нюменъ.

Наразъ змѣрковавъ Гансъ, що его гросерня не такъ то добре выплачуесь, якъ давнѣйше.

Та и панна Нюменъ не могла повеличатись знаменитымъ бізнесомъ, бо всѣ панѣ зъ мѣста завертали до Ганса зауваживши, що ихъ мужѣ за часто заходять за бізнесомъ до хорошои Нѣмкинѣ и кождого разу за довго у неи пересиджують.

Якъ тôлько вже нѣкого не було въ обохъ гросерняхъ, ставали Гансъ и панна Нюменъ въ дверяхъ на противъ себе, кидаючи на себе громовыми поглядами. Панна спѣвала собѣ на цѣле горло: „O du lieber Augstin“ тай звычайно кôнчила пригрывкою: „Dutchman, Do-Dutchman Do-Dutchman — man.“

Гансъ оглядавъ найперше еи ноги, опôсля стать, наконець тваръ и то зъ такимъ выразомъ, якъ бы вôнъ примѣромъ передъ мѣсяцемъ убиту кôтку оглядавъ — наконець впадаючи въ неконьный смѣхъ выкрикувавъ кôлька разôвъ:

„By God!“

Сей гнѣвъ бувъ для сего флеґматичного чоловѣка неначе конечностію житя. Если вôнъ рано выйшовъ на порôгъ свои гросернѣ, а не побачивъ панны Нюменъ, то вôдвернувъ ся сердито, не мовь бы ему щось хибовало.

Що помѣжь ними не зайшло еще нѣчого важнѣйшого, можна зъ того судити, що Гансъ бувъ певный, що кождый процесъ програе, понеже панна Нюменъ мае по своей сторонѣ редактора вôдъ „Saturday Weekly Review.“ Гансъ мôгъ бувъ бути певнымъ, що такъ есть, переконавши ся при тôй нагодѣ, якъ вôнъ бувъ пустивъ поголоску, що панна Нюменъ носить штучну косу. Вôнъ бувъ о тôмъ и сильно переконаный, бо у Американцѣвъ се въ звычаю. Въ найблизшôмъ тыждни появила ся огниста статя въ „Saturday Weekly Review“, въ котрôй редакторъ злявъ зимною водою доносчика Dutchman-а, а поинформованый знаменито твердивъ торжественно, що коса у ображенои панны такъ есть правдива, природна.

(Дальше буде.)

може бути паномъ землѣ. Крапля мого поту, родить зерно пшеницѣ; а моя праця належить до мене. Лишь люде туманять оденъ одного желѣзною, великою ложію — але земля, Мати земля, она не обманюе.

Упавъ на колѣна и поцѣлувавъ землю.

Вставъ и пôшовъ въ свѣтъ — апостолъ новои правды.

Зъ галицкои „Свободы."

НОВИНКИ.

Жидôвскка проворнôсть.

Якъ жиды вчать розуму нашихъ людей въ краю, свѣдчить ось якій примѣръ нашого дописувателя: „Я ще бувъ хлопцемъ въ краю, пише пôдписаный — коли въ наше село на Лемкахъ прійшовъ бѣдный жидокъ зъ Угорщины. Не мавъ вôнъ нѣчогосѣнько та своею проворностію и циганьствомъ живъ зъ рускихъ людей. Насамперѣдъ завѣвъ собѣ шинокъ въ хатѣ одного збанкрутованого газды, а коли вже трохи злупивъ зъ людей центôвъ и пôзнавъ ихъ, обрыдло ему сидѣти въ хлопскôй хатѣ. При помочи горѣвки выдуривъ вôнъ вôдъ людей дерево, котре ему ще звезли дармо, а опôсля за ту смердюху выставили ему гарну коршму. Тогдѣ ажь розпаношивъ ся жидокъ. Хапавъ въ кого лишь мôгъ центы. Одныхъ здиравъ на горѣвцѣ, а вôдъ богатшихъ знова пожичавъ нѣбы на курацію своеи жѣнки. Если хто не хотѣвъ ему пожичити, то того тѣшивъ своимъ маєткомъ, котрый чейже жь стоить пожиченыхъ грошей. Ажь разъ якось жидокъ зникъ зъ села и бôльше не вказавъ ся. Всѣ вôдъ разу поняли, що мусѣвъ дмухнути до Америки та потѣшали ся тымъ, що грошѣ бодай не пропали, бо коршма стоить. Але яке-жь було счудоване людей, коли опôсля дознали ся, що коршма вже давно продана другимъ жидамъ, а ихъ центы вже пропали. Та що нашй люде потѣшають себе заразъ въ кождôмъ горю, а тымъ бôльше якъ его причиною есть жидъ, тожь и те нещасте переболѣли, але якъ я выбиравъ ся до Америки, то просили мене вынайти того жида и домагатись вôдъ него звороту грошей. И справдѣ я подыбавъ въ Америцѣ того жидка. Розвѣвъ собѣ шторъ и провадивъ бізнесъ. Я вступивъ до него и пригадуючь ему, але вôнъ зачавъ вдавати, що не розуме по руски, ажь коли я ему зачавъ розказывати за его шахрайства, ажъ тогдѣ спаленѣвъ, звинякючись, що немае часу и якъ здоровъ выйшовъ бесь за орудкою такъ вже больше мене не показавъ ся. Ось якимъ способомъ доходять жидки до маєтку, а вôнъ въ той способъ и въ Америцѣ збиваютъ грошѣ.

Димитрій Кода.

Неправда

Недавно розойшла ся поголоска, що бруклинській мостъ, оденъ зъ найкрасшихъ и найпотужнѣйшихъ мостовъ на свѣтѣ, що лучить New York зъ Brooklyn-омъ, есть въ небезпеченствѣ, бо такъ перетяженый, що не годенъ большого тягару втримати. Тымчасомъ неправда. Ось комісія умыслно до того выслана сказала, що той мôстъ есть въ станѣ 4 разы бôльшій тягаръ вытримати, якъ самъ важить.

Хто бôльше?

Нашй хлопцѣ умѣють выгадувати розличного рода штучки и опôсля тымъ чванитись, чого они доказали. Лишь звычайно тй штучки не приносять нѣкому хôсна анѣ не суть великои вартости. Але мы завдамо вамъ таку штуку, що буде и вартна и кождому, хто еи втне, принесе славу, бо имя его выпечатаемо въ „Свободѣ." Ану но хлопцѣ чи тамъ жонатй люде, киньте ся помѣжь своими знакомыми и змовляйте ихъ, щобъ себе, а найбôльше, щобъ своихъ дѣтей записували до „Р. Н. Союза." Хто зъ васъ приздирае бôлѣше число дѣтей и повѣдомить про те головного секретара, той втне неабыякои штуки. Ану но, тои штуки вы ще не пробували.

Признаки дикости.

Недѣля есть найбôльшимъ святомъ для Американця. Въ той день вôнъ не робить нѣчого, навѣть мало де выходить, хиба забере жѣнку и дѣти на яку лѣсну поляну, щобъ тамъ вôдотхнути свѣжимъ воздухомъ. Той день, то вôдпочинокъ по цѣлотыждневôй праци тожь и гôдно выпадае его пережити. А нашй люде зовсѣмъ инакше понимають недѣльный вôдпочинокъ. Збирае ся ихъ кôлькохъ, ставляють мѣжь себе кекъ пива и зачинаесь скажена забава. Наслѣдки такои забавы неразъ досить сумнй, бо кôнчать ся або побоемъ, а що звычайно бувае гостѣ опиняють ся въ холоднôй.

Въ поблизькôй мѣсцевости коло Mt. Carmel, дня 28. августа въ недѣлю кôлькохъ словацкихъ и рускихъ робôтниковъ розложили собѣ гостину. Забавляли ся досыть прилично, бо выдоѣли немало горѣвки и пива, але конецъ забавы бувъ сумный, бо оденъ зъ пирующихъ мудрый, на жаль Русинъ, догодивъ собѣ такъ, що раженый апоплексіею, упавъ мерцемъ на мѣсци. Коли англицкй часописи писали про ту дику гостину то не выражали ся инакше про гостѣ якъ дичина. Думаемо, що подôбнй забавы не принесуть намъ славы и ставляють насъ въ погорду въ очахъ Англиковъ. Вже бъ пора отрястись зъ тыхъ дикихъ способôвъ забавы!

Вѣчный миръ.

Російскій міністеръ заграничныхъ справъ гр. Муравевъ зъ припорученя царя Николая II. выдавъ вôдозву до державъ, въ котрôй пропонуе скликане міжнародной конференціи. Цѣлею тои обрады мае бути заведене мѣжь всѣми державами вѣчного спокою черезъ обниженье выдатковъ на вооруженє та зменшене сталого войска. Не знати чи недовѣре одныхъ державъ до другихъ доведе до тои красной цѣли, та щобъ се здѣйснилось, не мало заощадилось бы гроша, котрый йде зъ дымомъ для похоти царовъ и ихъ прислужниковъ.

Могучость газетъ.

Газеты стають ся чимъ разъ большою силою и суть найбольшими оборондами народу. Если-бъ не газеты, нѣхто бы навѣть не подумавъ про улучшене въ обозахъ, а бѣдни жовнѣры гинули бы дальше зъ голоду и невыгодъ и лишь газетамъ треба завдячити, що тысячки жовнѣрôвъ уратують ся вôдъ неминучои смерти.

БОГАЧѢ И БѢДНЙ.

На Сициліи вѣрить народъ въ слѣдуючу казку про богачѣвъ и бѣдныхъ:

Якъ Господь Богъ сотворивъ свѣтъ, сотворивъ и Адама зъ Евою. Въ короткôмъ часѣ наплодили тй нашй прародичѣ 24 дѣточокъ, тай завстыдались передъ Всемогущимъ Отцемъ.

Що ту почати?

Они укрыли 12 сыновъ пôдъ бочку, а другихъ 12 лишили на показъ.

— Адаме, — закликавъ переходячи Богъ, — кôлько въ тебе дѣтей?

— Дванайцятеро, Боже.

— Тôлько оденъ тузѣнъ?

— Бôльше нема.

— Добре, они получать мое благословеньство; най будуть богатй и щасливй.

По тыхъ словахъ пôшовъ собѣ Господь своею дорогою.

Евѣ заразъ зробило ся тяжко на совѣсти.

— Що-жь мы доброго нaробили? — вôдозвалась она зъ плачомъ до Адама: — дванайцятеро нашихъ дѣтей безъ благословеньства, они останутъ бѣдными и опущеными.

— Твоя правда — вôдповѣвъ Адамъ — закличмо Господа назадъ.

И они обое почали кричати:

— Господи! Господи!

— Що ся дѣє? — вôдповѣвъ обертаючись Господь.

— Господи! Благослови ще ось той тузѣнъ, що скрываесь пôдъ бочкою; у насъ дѣтей двайцять и четверо.

— О! — каже Господь — за пôзно вы приходите, то вже дарма. Чому-жь вы менѣ не сказали правды, якъ я пытавъ? То вже не дасть ся перемѣнити.

— И чи-жь нѣчого не дасть ся зробити для нещасливыхъ? — запытавъ Адамъ.

— Зовсѣмъ нѣчого — гласила вôдповѣдь. — Они будуть тымъ служити, котрй суть ихъ панами.

И такъ дѣйсно стало ся.

Длятого еще и теперь есть такъ на свѣтѣ, що половина бѣдныхъ, а половина богатыхъ.

Нова вôйна.

Звѣстна нашимъ читателямъ справа Дрейфуса, котрого французкй войсковй власти засудили на вѣчну вязницю за те, що нѣбы мавъ зраджувати свôй край въ хосенъ Нѣмеччины. За нимъ постоявъ славный французкій писатель Золя, котрый закинувъ неслушнôсть засуду, але за те зôставъ такожь покараный а навѣть весь нарôдъ обрушивъ ся на него, що обстае за зрадникомъ вôтчины. Золя мусѣвъ вынести ся зъ краю. Та теперь показуесь, що у Франціи есть въ войску бôльше такихъ зрадниковъ и то правдивыхъ, котрй, щобъ укрыти свое пôдле дѣло, кидали пôдозрѣне на меншихъ вôдъ себе рангою. Теперь выкрыте той шкандалъ въ французкôй арміи. Нарôдъ дуже озлобленый, домагаесь поновного процесу Золѣ и Дрейфуса и жадае строгого укараня виновниковъ, котрй належать до найбôльшихъ войсковыхъ рыбъ. Въ Франціи побоють ся революціи люду та щобъ еи оминути, будуть мабуть приневоленй розпочати вôйну зъ Нѣмеччиною, котра оплачувала въ Франціи шпіоновъ въ свôй хосенъ.

Парафіяльнй непорозумѣня.

Въ англицкôй газетѣ „Wilkes-Barre Times" зъ дня 31. августа читаемо слѣдуюче: Великого розголосу наробили непорозумѣня мѣжь гр. кат. священникомъ Вол. Молчанѣнъ въ Kingston, Pa., а помѣжь людьми тои парохіи. Оденъ зъ людей прійшовъ до нашои редакціи и заявивъ, що було-бъ ще найлучше, якъ бы священникъ опустивъ мѣсто. Непорозумѣня тй тягнуть ся ще вôдъ Рôздва, коли то цѣла громада выбрала касіера, а священникъ не хотѣвъ его узнати. Священникъ не хотѣвъ позволити брати касіерови сколектованй грошѣ, а касіеръ знову не хотѣвъ вôддати священникови ключѣвъ вôдъ касы. Озлоблене людей дôйшло до тои степени, що касіеръ удавсь до лоера на пораду, котрый порадивъ ему забрати церковнй грошѣ и занести ихъ до касы щадничои. За той учинокъ лучилась мѣжь касіеромъ а священникомъ немила пригода за що касіеръ заскарживъ его за нападъ и зневагу. Ненависть взмоглась ще бôльше вôдъ часу похорону доньки священника, про котру розказують, що похоронено еѣ на протестантскôмъ цминтари. О. Вол. Молчанѣнъ напоминавъ своихъ людей, щобъ хоронили померпихъ на рускôмъ цминтарѣ, а теперь вôнъ самъ похоронивъ свою власну дѣтину на цминтарѣ помѣжь людьми иншого вѣроисповѣданя и тому то кажуть, що згаданый священникъ мусить уступити.

Велика спека.

Минувшого тыждня панувала така велика спека, що люде млѣли при роботѣ зъ утомы, а примѣромъ въ Ню Йорку трійцять особъ померло вôдъ соняшного удару.

— Ч. Иванъ Довбошъ мѣсто-предсѣдатель „Р. Н. Союза" вôдъѣхавъ сего тыждня (8.) на короткій часъ до краю, щобы звидѣти свою родину. — Щасливои дороги!

— Мин. мѣсяця почала выходити въ Перемышли нова, руска, практична-господарска газета „Господаръ." Буде выходити разъ въ мѣсяць. Хлопска політична часопись „Громадский Голос", що выходила у Львовѣ 2 разы въ мѣсяць, перестала выходити.

ЗАПЛАТИЛИ ЗА „СВОБОДУ" ВЪ АВГУСТѢ с. р.

Osceola Mills, Pa.	
О. К. Поповъ	$1.00
New York, N. Y.	
Прозора Ом.	1.00
Olyphant, Pa.	
Пышъ Анд.	1.00
Читальня	1.00
Гамбаль Василь	2.00
Shamokin, Pa.	
Полшякъ Гр.	1.00
Нецухъ Д.	50
Плашка Теод.	50
Mt. Carmel, Pa.	
Тхôръ Ал.	1.00
Lansford, Pa.	
Дроздякъ Григ.	2 00
McAdoo, Pa.	
Баволякъ Дан.	2 00
Pert Amboy, N. J.	
Пастерякъ З.	1.00
Indian Orchard, Mass.	
Гербутъ Арс.	1.00
Pleasant Home, Man., Canada.	
Дрогомирецкій Ир.	1.00
Peckville, Pa.	
Ґнжа Петро	1.00
Jersey City, N. J.	
Чухта Гр.	75
Голодъ Діон.	1.00
Passaic, N. J.	
Зорило Петро	1.00

Въ редакціи „Свободы" можуть достати Веч. ОО. Духовнй по 1 цнт. за еґземпляръ:

1) Extractus matriculæ copulatorum,
2) Extractus matriculæ baptisatorum,
3) Extractus matriculæ defunctorum.

НАСЕЛЕНЄ БРАЗИЛИІ.

(Конець).

Трохи довше задержали ся мы на описаню манйоку, бо сеся рослина дуже розповсюднена въ Бразиліи. Не лишь Индіяне, але и Европейцѣ сѣють єи въ великôй скôлькости, ничь дивного, що и племени Мундуруку приносить она немалый хосенъ. То племя занимае ся также збиранемъ к а у ч у к у. Есть то сокъ, нѣбы живиця, кôлька родôвъ деревъ, що такъ богато ростуть въ лѣсахъ Бразиліи. Той сокъ на воздусѣ стаєсь густымъ и служить до выробу гумовыхъ предметôвъ.

Бразилійскй купцѣ, котрй торгують зъ Мундуруками, приѣжджають до головныхъ осадъ и зачинають зъ того, що дають тымъ Индіянамъ тунй бавовнянй тканины, желѣзнй гачки, ножѣ и розличнй дрôбнички, а по уплывѣ 3 або 4 мѣсяцѣвъ одержують за те манйокъ або каучукъ.

Наслѣдкомъ частои стычности тыхъ Индіянъ зъ бѣлыми, ихъ обычаѣ и звычаѣ стали поволи змѣнятись. Декотрй зъ нихъ заперестали навѣть малювати ся, стають ся осѣлыми рôльниками, принимають хочь рѣдко, христіяньску вѣру, вкôнци женять ся зъ бѣлыми особливо въ полудневôй Бразиліи.

Однакъ не самй Индіяне замешкують той край. Число ихъ сорозмѣрно невелике, ледви можь начислити пôвтора міліона головъ. Впрочôмъ се число не може бути точне, бо трудно почислити людей, що розпорошенй по непроходимыхъ лѣсахъ, втѣкають, крыють ся або нападають на бѣлыхъ людей.

Численнѣйше вже Бразилія заселена м у р и н а м и або ч о р н ы м и, котрй до недавна були невôльниками и вразъ зъ декотрыми Индіянами працювали на плянтаціяхъ. Числять ихъ на пôвтретя міліона головъ. Суть то люде африканьского походженя, по ихъ предкôвъ привезли зъ Африки до тяжкои неволѣ. Положене ихъ и бытъ бувъ розличный; зависѣло се вôдъ того, до якого належали пана, або вôдъ роботы, до котрои ихъ запрягали. Деколи повставали навѣть приязнй вôдносины, але се лучалось рѣдше; частѣйше нагайка и катоване удержували нещасливыхъ въ покорѣ и послуху. Тожь нѣчо въ тôмъ дивного, що деколи довершалась мѣра терпеливости невôльникôвъ: тогдѣ нападали на своихъ гнобителѣвъ, а опôсля, хоронились въ лѣсахъ передъ карою, яка-бъ ихъ ждала вôдъ ихъ панôвъ. Якъ часто лучались такй утечѣ, можна судити зъ того, що въ Бразиліи була довшій часъ окрема, лѣсна поліція, котра мала обовязокъ вганяти ся за збѣгцями-невôльниками и спроваджувати ихъ властителямъ. Збѣглець-невôльникъ волѣвъ радше згинути въ завзятôй борбѣ зъ тою поліцією, нѣжь мучитись повôльно у плянтатора.

Оденъ подорожный описуе, що въ дальшôй околици вôдъ Ріо Жанейро знана була мѣсцевôсть, завалена скалами, въ котрôй схоронилось кôлькохъ збѣгцѣвъ, щобъ управою кусника землѣ на склонѣ горы, пôддержати свое нужденне жите. Однакъ и тамъ ихъ вôдшукали, заслали вôддѣлъ жовнѣрôвъ, котрый забравъ цѣлу громадку, крôмъ однои старухи, котра, мѣсто стати на ново невôльницею, волѣла кинутись стрôмголовъ у пропасть зъ верха горы.

Нынѣ вôдносины трохи змѣнились: неволю знесено, а часть муринôвъ, якъ мы вже про те згадували, засновала свои власнй кольоніи. Не приходило имъ въ тôмъ трудно, бо вже вôдъ давна познакомленй були зъ мѣсцевыми способами управы землѣ, а найважнѣйше, що звыкли вже на спеку, яка въ Бразиліи пануе. Такимъ способомъ мурины могли розпочати працю на власну руку, але не всѣ, бо треба мати трохи заощадженого гроша, щобъ розпочати газдôвство. А бразилійскій рядъ, хочь и дае кусень дѣвичого лѣса, то поселенцеви дае лишь нôжь и сокиру; решта належить до самого кольоністы, котрый мусить ще платити рядови певну суму грошей — нѣбы оренду.

Що-жь затѣмъ сталось зъ прочими муринами? Часть, обезсилена довголѣтною неволею, пôйшла на волокицтво по лѣсахъ; а часть наймае ся на плянтаціи або до иншихъ робôтъ.

Здавало-бъ ся, що доля тыхъ людей значно полѣпшилась, — адже-жь дали имъ волю. Кождый ставсь вôльнымъ наймитомъ. Мають они повну свободу, можуть продати свою працю, кому имъ злюбить ся. Неоденъ навѣть скаже, що мають право жадати якъ найбôльшои заплаты; — и то правда. Але пытане, що чинити буде такій наймитъ, котрому не дадуть тôлько, кôлько зажадае? Природно, що мусить на все згодитись, щобъ не згинути зъ голоду! Затѣмъ нѣбы вôльный, а въ дѣйсности ставъ майже такимъ самымъ невôльникомъ, якъ давнѣйше, зъ тою лишь рôжницею, що на кôлько ему вдасть ся, може змѣняти свого пана або нѣ. А щобъ злучитись разомъ и страйкомъ зневолити своихъ панôвъ до бôльшои платнѣ, на те они ще не можуть здобути ся. И таке нынѣшне положене вôльныхъ муринôвъ; таке саме мусить бути и нашихъ европейскихъ поселенцѣвъ, котрй не знають мѣсцевои мовы и условинъ, середъ якихъ мусять жити.

Крôмъ важкои працѣ, завдяки котрôй взросло богатство Бразиліи, мурины мали ще одно важне значѣне для того краю. Они може найбôльше зъ усѣхъ причинили ся до вытвореня ще одного народу въ Бразиліи, такъ званыхъ Б р а з и л і й ц ѣ в ъ.

Адже-жь передъ кôлька столѣтями той край замешкували самй Индіяне, ажь опôсля дуже звôльна стали тамъ поселятись люде зъ иншихъ частей свѣта. Були то зразу шибайголовы, збѣгцѣ, котрй шукали тамъ охороны передъ справедливостію, переступники, высланй зъ Португаліи за розличнй провины. Опôсля появили ся навѣть жиды, цигане и иншй. Вся та мѣшанина, на каждый случай зъ перевагою Португальцѣвъ, була першою людностю европейского походженя, котра поселилась въ Бразиліи. Тй люде були першими плянтаторами — торговельниками людскимъ тѣломъ.

Дуже часто, зъ недостачѣ европейскихъ женщинъ, кольоністы женились зъ муринками, а зъ того подружя родили ся такъ званй муляты, котрй становять може найбôльшу часть властивыхъ Бразилійцѣвъ. Найбôльшу, але не цѣлу, бо не всѣ женили ся зъ муринками; декотрй вже поприѣжджали зъ жѣнками, хочь пôзнѣйше въ тыхъ родинахъ могли наступити якй змѣшаня. А затѣмъ безъ пересады можь сказати, що въ такъ званыхъ Бразилійцяхъ, котрй суть католиками, плыне що найменше половина муриньскои крови.

Тй Бразилійцѣ, звыклй вôдъ давна до тутешныхъ обставинъ, уважали и уважають себе за властивыхъ панôвъ, тожь нерадо принимають новыхъ поселенцѣвъ зъ Португаліи, котрй неразъ приходять зô значною скôлькостю гроша и такимъ способомъ вôдбирають имъ неразъ добрй интереса; але натомѣсть зъ отвертыми раменами принимали бѣдакôвъ, котрй наймали ся у нихъ до працѣ за вполдармо.

Крôмъ Португальцѣвъ вже вôдъ 1825 р. зачали до Бразиліи приѣжджати Нѣмцѣ и заселили найдогôднѣйшй для нихъ провинціи. Дальше приѣхали тамъ Италіяне, Французы и иншй, а вкôнци Поляки и нашй Русины. Теперь майже вôдъ року безплатный выѣздъ до Бразиліи цѣлковито взбороненый.

Ст. Хлопôвъ.

Учѣте ся, браты мои! И чужому научайтесь,
Думайте читайте, И свого не цурайтесь!

Т. Шевченко.

Всюды нѣвечить ся правда, Въ вашихъ лишь серцяхъ, о братя,
Всюды пануе брехня, Най не повстане вона!

Ив. Франко.